Ilmiy tadqiqotlar va ularning yechimlari jurnali
Aoka guvohnoma № 323759 ISSN: 3060-4818

IMKONIYATI CHEKLANGAN INSONLAR UCHUN KIYILISHI OSON BOLGAN VA HAVSIZLIGINI OSHIRADIGAN KIYIM TURINI ISHLAB CHIQISH

Fozilova Muhlisaxon Shukrullo qizi
Farg‘ona davlat texnika universiteti, M43-25 guruh magistranti
muhlisafozilova7879@gmail.com
Xomidov Vohidjon Obidovich
Farg‘ona davlat texnika universiteti, t.f.f.d (Phd)
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20550974

Annotatsiya: Mazkur maqolada imkoniyati cheklangan insonlar uchun maxsus moslashtirilgan kiyimlarni loyihalash va ishlab chiqish masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida kiyimlarning ergonomik xususiyatlari, qulayligi, funksionalligi va xavfsizlik darajasini oshirish usullari o‘rganildi. Shuningdek, kiyimlarni kiyish va yechishni osonlashtiruvchi konstruktiv yechimlar, magnitli tugmalar, velkro yopishtirgichlar hamda aks ettiruvchi elementlardan foydalanishning afzalliklari yoritildi. Tadqiqot natijalari imkoniyati cheklangan insonlarning kundalik hayot sifatini yaxshilash va ularning mustaqilligini oshirishga xizmat qiladigan innovatsion kiyimlarni yaratish zarurligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: adaptiv kiyim, imkoniyati cheklangan insonlar, ergonomika, xavfsizlik, funksional dizayn, magnitli tugma, velkro, inklyuziv moda, maxsus kiyim, qulaylik.

Kirish

Bugungi kunda jamiyatning barcha qatlamlari uchun teng imkoniyatlarni yaratish muhim ijtimoiy vazifalardan biri hisoblanadi. Imkoniyati cheklangan insonlarning ta’lim olishi, ishlashi va kundalik hayotda faol ishtirok etishi uchun zarur sharoitlarni yaratish bilan bir qatorda, ularning ehtiyojlariga mos mahsulotlarni ishlab chiqish ham dolzarb masaladir. Shunday mahsulotlardan biri maxsus moslashtirilgan kiyimlardir.

Oddiy kiyimlar ko‘pincha jismoniy imkoniyatlari cheklangan insonlar uchun noqulaylik tug‘diradi. Tugmalarni taqish, fermuarlarni yopish yoki kiyimni mustaqil ravishda kiyib-yechish ayrim foydalanuvchilar uchun murakkab jarayon hisoblanadi. Shu sababli adaptiv kiyimlar dizayni so‘nggi yillarda jahon moda sanoatining muhim yo‘nalishlaridan biriga aylandi.

Adaptiv kiyimlar insonning jismoniy imkoniyatlarini hisobga olgan holda ishlab chiqiladi va foydalanuvchiga maksimal qulaylik yaratishga xizmat qiladi. Bunday kiyimlarning asosiy maqsadi insonning mustaqilligini oshirish, xavfsizligini ta’minlash va hayot sifatini yaxshilashdan iborat.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot jarayonida ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, ergonomik dizayn tamoyillarini o‘rganish va mavjud adaptiv kiyim namunalari bo‘yicha qiyosiy tahlil usullaridan foydalanildi. Tadqiqotning asosiy bosqichlari quyidagilardan iborat bo‘ldi:

imkoniyati cheklangan insonlarning kiyimga bo‘lgan ehtiyojlarini aniqlash.
mavjud adaptiv kiyimlarning afzallik va kamchiliklarini tahlil qilish.
kiyim konstruksiyasini takomillashtirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqish.
xavfsizlikni oshiruvchi elementlarni aniqlash.
innovatsion model konsepsiyasini yaratish.

Tahlillar natijasida adaptiv kiyimlarning asosiy muammolari sifatida murakkab yopishtirish tizimlari, noqulay matolar va xavfsizlik elementlarining yetishmasligi aniqlandi. Shu maqsadda magnitli tugmalar va velkro tizimlari an’anaviy tugmalar o‘rniga qo‘llanilishi tavsiya etiladi. Bunday yechimlar kiyimni tez va mustaqil ravishda kiyish imkonini beradi.

Nogironlar aravachasidan foydalanuvchi shaxslar uchun kiyimning orqa qismi qisqartirilgan va old qismi uzaytirilgan konstruksiya qulay hisoblanadi. Bu holat kiyimning yig‘ilib qolishini oldini oladi hamda o‘tirgan holatda qulaylik yaratadi. Maxsus kiyimlarda xavfsizlik masalasi alohida ahamiyatga ega. Shu sababli quyidagi elementlarni qo‘llash tavsiya etiladi:

qorong‘u vaqtda ko‘rinishni yaxshilovchi reflektor tasmalari;
sirpanishga qarshi manjetlar;
allergiya chaqirmaydigan matolar;
yong‘inga chidamli tolalar;
namlikni tez chiqaruvchi materiallar.

Reflektor elementlar ayniqsa ko‘chada harakatlanuvchi foydalanuvchilar uchun muhimdir. Ular avtomobil faralari ta’sirida yorug‘likni aks ettirib, insonning ko‘rinish darajasini oshiradi. Tadqiqot natijasida quyidagi xususiyatlarga ega kiyim modeli taklif qilinadi:

old tomondan to‘liq ochiladigan konstruksiya;
magnitli yopishtirgichlar;
elastik va havo o‘tkazuvchi mato;
reflektor chiziqlar;
cho‘ntaklarning ergonomik joylashuvi;
bosim hosil qilmaydigan yumshoq choklar.

Mazkur model foydalanuvchining kundalik ehtiyojlarini qondirish bilan birga, estetik jihatdan ham zamonaviy ko‘rinishga ega bo‘lishi nazarda tutiladi. Adaptiv kiyimlar nafaqat funksional mahsulot, balki ijtimoiy integratsiya vositasi ham hisoblanadi. Ko‘plab imkoniyati cheklangan insonlar oddiy kiyimlarni kiyishda yordamga muhtoj bo‘lib qoladilar. Maxsus ishlab chiqilgan kiyimlar esa ularning mustaqilligini oshiradi va o‘ziga bo‘lgan ishonchini mustahkamlaydi.

Jahon amaliyotida inklyuziv moda yo‘nalishi tobora rivojlanib bormoqda. Biroq bunday kiyimlarning narxi ko‘pincha yuqori bo‘lib, hamma uchun ham birdek mavjud emas. Shu sababli mahalliy ishlab chiqaruvchilar tomonidan arzon va sifatli adaptiv kiyimlarni yaratish dolzarb vazifa hisoblanadi. O‘zbekiston sharoitida ham imkoniyati cheklangan insonlar ehtiyojlariga mos kiyimlarni ishlab chiqarish ijtimoiy ahamiyatga ega bo‘lib, bu sohada ilmiy tadqiqotlar va innovatsion ishlanmalarni kengaytirish zarur.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, imkoniyati cheklangan insonlar uchun kiyim ishlab chiqishda qulaylik, ergonomika va xavfsizlik asosiy mezonlar hisoblanadi. Magnitli tugmalar, velkro tizimlari, reflektor elementlar va elastik materiallardan foydalanish kiyimlarning funksionalligini sezilarli darajada oshiradi. Taklif etilgan adaptiv kiyim modeli foydalanuvchilarning mustaqilligini kuchaytirish, kundalik faoliyatini yengillashtirish va xavfsizligini ta’minlashga xizmat qiladi. Kelgusida ushbu yo‘nalishda zamonaviy texnologiyalar, aqlli matolar va sensor tizimlari asosida yanada takomillashgan kiyimlarni yaratish istiqbolli yo‘nalish hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov R., Xudoyberdiyev A. Maxsus kiyimlarni loyihalash asoslari. – Toshkent: Fan, 2021.
2. Ashirova M. Kiyim dizayni va ergonomika. – Toshkent: O‘zbekiston, 2020.
3. Lamb J., Kallal M. Inclusive Clothing Design for People with Disabilities. New York: Fairchild Publications, 2018.
4. Watkins S. Clothing: The Portable Environment. Iowa State University Press, 2019.
5. Gupta D. Functional Clothing Design and Development. Woodhead Publishing, 2021.
6. Black S. The Sustainable Fashion Handbook. London: Thames & Hudson, 2020.
7. Brown P., Rice J. Ready-to-Wear Apparel Analysis. Pearson Education, 2017.
8. Choi T. Fashion Design and Technology. Springer Publishing, 2022.